

การศึกษาและพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงของครอบครัวไทย (A Study and Development of Model Promoting Thai Family Security)

รองศาสตราจารย์ ดร.จิตตินันท์ เฉชะคุปต์ และคณะ*

บทนำ

สถาบันครอบครัวเป็นสถาบันพื้นฐานขนาดเล็กที่สุดแต่สำคัญที่สุดของสังคม โดยทำหน้าที่ส่งเสริมการพัฒนาคุณภาพคนให้มีสุขภาพที่ดี และพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้แก่สมาชิกในครอบครัว เพื่อเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ อีกทั้งครอบครัวเป็นแหล่งบ่มเพาะหล่อหลอมถ่ายทอดค่านิยมความเชื่อและอบรมขัดเกลาสมาชิกในครอบครัวให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ครอบครัวจึงมีความสำคัญและมีอิทธิพลที่สุดต่อชีวิตมนุษย์ทุกคน ถือได้ว่า ครอบครัวเป็นรากฐานสำคัญยิ่งของชุมชนและสังคม ซึ่งนำไปสู่ความเจริญอย่างยั่งยืนของประเทศชาติ ดังจะเห็นได้ว่า การที่บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มาใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันเป็นบ่อเกิดของทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญต่อเมืองไปอย่างไม่จบสิ้น การอยู่ร่วมกันของสมาชิกในครอบครัวเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบพ่อแม่อยู่กับลูกในลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว หรือพ่อแม่อยู่กับลูกและอยู่ด้วยกันกับปู่ย่าตายายในลักษณะเป็นครอบครัวขยาย หรือแม้กระทั่งครอบครัวรูปแบบอื่น ๆ ต่างก็มีเป้าหมายของการใช้ชีวิตอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขและมั่นคง ซึ่งองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ครอบครัวมีความสุข หรือเป็นคุณสมบัติของครอบครัวไทยที่พึงประสงค์ ก็คือ สมาชิกทุกคนในครอบครัวมีความรักใคร่กลมเกลียว มีความรับผิดชอบ ประกอบอาชีพสุจริต รู้จักประหยัดอดออมสร้างฐานะครอบครัวให้มั่นคง เป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม ไม่ทะเลาะเบาะแว้งทำร้ายกันและกัน มีทักษะในการอบรมเลี้ยงดูบุตรให้เป็นคนดี และส่งเสริมให้ได้รับการศึกษาตามศักยภาพ

ปัจจุบันครอบครัวไทยมีการเปลี่ยนแปลงรูปลักษณะ โครงสร้าง ขนาดและจำนวนสมาชิกในครอบครัวอย่างเห็นได้ชัด อันเนื่องมาจากตลอดระยะเวลา 30 ปีที่ผ่านมา อัตราการเพิ่มของประชากรลดลงเหลือไม่เกินร้อยละ 2 ทำให้โครงสร้างประชากรมีการเปลี่ยนแปลงไป โดยหญิงไทยมีบุตรเฉลี่ยเหลือเพียง 2 คน ครอบครัวจึงลดขนาดลงเหลือเพียง 4-6 คนต่อครอบครัว (ภัตสร ลิมานนท์ 2539: 3-4) และเมื่อมีการเกิดของเด็กน้อยลง ผู้ใหญ่วัยแรงงานและผู้สูงอายุจึงมีจำนวนมากขึ้น ถือได้ว่า เป็นสัญญาณของการก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเห็นได้ชัด อีกทั้งครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่าเป็นครอบครัวขยายที่มีคนอยู่ร่วมกันมากกว่า 2 รุ่น ในลักษณะเดิม ในส่วนของครอบครัวเดี่ยวก็มีลักษณะที่หลากหลายยิ่งขึ้น กล่าวคือ นอกจากมีพ่อแม่และลูก หรือมีผู้สูงอายุกับหลานอยู่กันตามลำพัง เนื่องจากบิดามารดาจำเป็นต้องย้ายถิ่นฐานเพื่อประกอบอาชีพ หรือสตรีเป็นหัวหน้าครอบครัวอยู่กับลูก ๆ เนื่องจากความจำเป็นแยกไปมีอาชีพของสามีหรือถูกทอดทิ้ง ตลอดจนมีเด็ก ๆ ที่ต้องอยู่ด้วยตนเองตามลำพัง โดยไม่มีพ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ดูแล นอกจากนี้ การอยู่ร่วมกันระหว่างพ่อแม่และลูกมีแนวโน้มลดลง ในขณะที่ครอบครัวที่มีเฉพาะสามีและภรรยา (ครอบครัวที่ไม่มีบุตร) กลับมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น เช่นเดียวกับแนวโน้มที่เพิ่มมากขึ้นของครอบครัวที่มีการหย่าร้าง ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัว พบว่า มีความห่างเหินกันมากขึ้น ความรับผิดชอบต่อบทบาทหน้าที่ของแต่ละคนในครอบครัวลดน้อยลงและเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากสภาพเศรษฐกิจและสังคมและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีและการสื่อสาร ตลอดจนมีการเคลื่อนย้ายถิ่นฐานเพื่อประกอบอาชีพ และการทำงานที่รัดตัวเพื่อสร้างรายได้และค่าใช้จ่ายนี้สิน ทำให้สมาชิกในครอบครัวมีเวลาอยู่ด้วยกันน้อยลง จากปรากฏการณ์ที่กล่าวมาแสดงให้เห็นแนวโน้มของการเกิดปัญหาต่อเนื่องรวมทั้งผลกระทบที่จะติดตาม โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากปัญหาภายในครอบครัว อาทิ สภาพครอบครัวที่มีโครงสร้างไม่สมบูรณ์ อาจนำไปสู่การกลายเป็นครอบครัวในภาวะเสี่ยงเพิ่มมากขึ้นและทำให้สถาบันครอบครัวอ่อนแอในอนาคต

*

คณะที่ปรึกษาโครงการ ภายใต้งบประมาณแผ่นดินประจำปี 2553 สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว

ทั้งนี้ในด้านเศรษฐกิจและสังคม นับจากปี 2552 ที่ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากวิกฤตเศรษฐกิจเช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ ทั่วโลก ภาวะเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนไทยก็ได้รับผลกระทบด้วยเช่นกัน จากผลการสำรวจครัวเรือนทั่วประเทศ พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้จากการทำงานเฉลี่ยเดือนละ 20,903 บาทต่อเดือน ในขณะที่มีค่าใช้จ่ายเฉลี่ยเดือนละ 16,205 บาทต่อเดือน หรือมีรายได้สูงกว่า ค่าใช้จ่าย 4,698 บาทต่อครัวเรือน หรือประมาณ 1,424 บาทต่อคน ในขณะที่มีหนี้สินเฉลี่ย 134,699 บาท ต่อครัวเรือน โดยเป็นการก่อหนี้เพื่อซื้อบ้านและที่ดินเป็นจำนวนสูงสุด ร้อยละ 35.5 รองลงมาเป็นการก่อหนี้เพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภค ร้อยละ 33.8 สำหรับการก่อหนี้เพื่อการศึกษา มีจำนวนน้อยที่สุดเพียง ร้อยละ 2.6 เท่านั้น และจากการสำรวจที่แม้จะพบว่า ตั้งแต่ปี 2549 - 2552 ครัวเรือน ที่มีหนี้มีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ 64.4 เป็น 60.9 แต่จำนวนเงินที่เป็นหนี้กลับมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น จาก 116,585 บาท เป็น 134,699 บาท และยังพบว่า ภาคกลางเป็นภาคที่มีสัดส่วนของค่าใช้จ่ายต่อรายได้สูงสุดถึงร้อยละ 81.6 ซึ่งหมายความว่า จะทำให้เกิดการออมหรือการชำระหนี้ได้น้อยกว่าภาคอื่น ๆ (สำนักงานสถิติแห่งชาติ 2552) จะเห็นได้ว่า ท่ามกลางภาวะเศรษฐกิจที่ชะลอตัวแต่กลับปรากฏว่า การใช้จ่ายของครัวเรือนยังขยายตัวค่อนข้างสูง และมีอัตราการขยายตัวสูงกว่าการเพิ่มขึ้นของรายได้ ในขณะที่ภาระหนี้สินอยู่ในระดับค่อนข้างสูง โดยหนี้ส่วนใหญ่ก่อขึ้นเพื่อซื้อ-เช่าซื้ออสังหาริมทรัพย์ และที่สำคัญเป็นหนี้เพื่อการอุปโภคบริโภคมากกว่าหนึ่งในสี่ จากการขยายตัวของรายจ่ายของครัวเรือน ที่ไม่สอดคล้องกับการขยายตัวของรายได้ สะท้อนให้เห็นว่า นอกจากรายได้จะเป็นตัวกำหนดการใช้จ่ายแล้ว น่าจะมีปัจจัยอื่นที่มีอิทธิพลสำคัญ ไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ารายได้ ก็คือ กระแสบริโภคนิยมที่ครอบงำวิถีชีวิตอย่างรุนแรงเข้าไปเป็นตัวเร่งการใช้จ่ายด้วย ซึ่งหากสถานการณ์ยังมีแนวโน้มเช่นนี้ ย่อมส่งผลเสียให้การก่อหนี้เพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะหนี้เพื่อการอุปโภคบริโภค นับวันยิ่งเป็นอุปสรรคบั่นทอนต่อการออมของภาคครัวเรือน และอาจนำไปสู่การขาดสมดุลในการจัดการการเงินและความมั่นคงของครอบครัวได้

เมื่อกล่าวถึงความมั่นคงของบุคคล ครัวเรือนและชุมชน นับได้ว่าเป็นพื้นฐานหลักของความมั่นคงของประเทศชาติ ซึ่งในภาวะปัจจุบัน ได้มีความสนใจและการเคลื่อนไหวในด้านนี้มากขึ้น โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของครัวเรือนและครอบครัว ซึ่งย่อมสะท้อนถึงปัญหาความมั่นคงของบุคคลและชุมชน ด้วย โดยที่ครัวเรือนมีความเกี่ยวพันเชื่อมโยงกับบุคคลและชุมชนอย่างใกล้ชิด กล่าวคือ ครัวเรือน (household unit) ประกอบด้วยบุคคลคนเดียวหรือหลายคน ซึ่งอาศัยเป็นประจำในบ้าน หรือสถานที่อยู่เดียวกัน ไม่คำนึงถึงว่าบุคคลเหล่านั้นจะมีความสัมพันธ์ฉันญาติหรือไมก็ตาม โดยบุคคลเหล่านั้นจัดหาหรือใช้สิ่งอุปโภคบริโภคอันจำเป็นแก่การครองชีพร่วมกัน ในขณะที่ชุมชน (community unit) ประกอบด้วย กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนหรือสถานที่อยู่ในอาณาเขตบริเวณเดียวกัน มีความสัมพันธ์ใกล้ชิด มีฐานะและอาชีพที่คล้ายคลึงกัน มีลักษณะของการใช้ชีวิตร่วมกัน มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตั้งแต่ระดับครอบครัว ไปสู่ระดับเครือญาติจนถึงระดับหมู่บ้านและใหญ่กว่าระดับหมู่บ้าน ดังนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นกับครัวเรือนและครอบครัวย่อมเกี่ยวเนื่องทั้งกับบุคคลและชุมชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

เนื่องจากปัจจุบันยังไม่มีการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน (baseline data) ที่เป็นข้อมูลปฐมภูมิ เกี่ยวกับความมั่นคงของครัวเรือน โดยเฉพาะในกรณีที่มีลักษณะเป็นครอบครัว (family unit) ซึ่งเป็นหน่วยย่อยพื้นฐานของสังคมที่เล็กที่สุดประกอบด้วย บุคคลตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป และมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันโดยการเกิดการแต่งงานหรือการรับเป็นบุตรบุญธรรมและอาศัยอยู่ร่วมกัน อีกทั้งทุกวันนี้ครอบครัวกำลังเผชิญกับภาวะวิกฤตและสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคมหลายด้านอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ตลอดจนได้รับผลกระทบทั้งในด้านบวกและลบจากสถานการณ์ต่าง ๆ เหล่านั้น การสำรวจสถานการณ์ความมั่นคงของครอบครัวย่อมช่วยสะท้อนหรือฉายภาพเรื่องราวของการดำเนินชีวิตครอบครัวและปัญหาที่เกิดขึ้นได้ชัดเจนตรงประเด็นมากขึ้น อีกทั้งการศึกษาวิจัยที่ผ่านมา ยังไม่มีการศึกษาความมั่นคงของครอบครัวในภาพรวมระดับประเทศ ที่ชี้ให้เห็นถึงองค์ประกอบย่อยของประเด็นความมั่นคงของครอบครัว ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางการพัฒนาตัวชี้วัดหรือบ่งชี้ความมั่นคงของครอบครัว เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการเฝ้าระวังติดตามสถานการณ์ครอบครัวได้อีกแนวทางหนึ่งในอนาคต

โครงการวิจัยเรื่อง การศึกษาและพัฒนา รูปแบบการเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงของครอบครัว จึงได้รับอนุมัติงบประมาณแผ่นดินให้ดำเนินโครงการในลักษณะของการวิจัยเชิงสำรวจ ในส่วนงานรับผิดชอบของสำนักส่งเสริมสถาบันครอบครัว สำนักงานกิจการสตรีและสถาบันครอบครัว ร่วมกับศูนย์วิจัยและพัฒนาครอบครัวไทย สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราชา พร้อมกับสถาบันการศึกษาอีก 4 แห่ง ในฐานะคณะที่ปรึกษาโครงการวิจัย ระยะเวลาดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนพฤษภาคม 2553 ถึงเดือนกุมภาพันธ์ 2554 เป็นเวลา 10 เดือน

การวิจัยครั้งนี้เสนอรูปแบบการเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงของครอบครัว ที่ส่งเสริมการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและความเข้มแข็งของครอบครัว ให้สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยพิจารณาในองค์ประกอบ 8 ด้าน ตามดัชนีความก้าวหน้าของคน (Human Achievement Index, HAI) ซึ่งเป็นดัชนีที่โครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) ได้จัดทำขึ้นสำหรับประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2546 เพื่อแสดงภาพรวมความก้าวหน้าของการพัฒนาคนใน 76 จังหวัด ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านชีวิตการงาน ด้านรายได้ ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร และด้านการมีส่วนร่วม (สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย 2553: 106-108) มาเป็นองค์ประกอบย่อย 8 ด้าน ของการศึกษาตัวแปร “ความมั่นคงของครอบครัวไทย” ที่เชื่อมโยงไปสู่การศึกษาตัวแปร “หลักประกันความมั่นคงของครอบครัว” โดยนำดัชนีดังกล่าว มาปรับปรุงและเปลี่ยนแปลงให้เหมาะสมกับการศึกษาในมิติครอบครัวมากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์ความมั่นคงของครอบครัวไทย
2. เพื่อศึกษานโยบาย มาตรการ กลไก และรูปแบบการเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงของครอบครัว ทั้งในและต่างประเทศ
3. เพื่อศึกษาและเสนอรูปแบบการเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงของครอบครัว ที่ส่งเสริมการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและความเข้มแข็งของครอบครัว ให้สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยมีขั้นตอน และวิธีการที่สำคัญ ดังนี้

1. **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง** ศึกษาจากครอบครัวตัวอย่าง จำนวน 7,684 ครอบครัว โดยการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (Multi-Stage Random Sampling) แบ่งพื้นที่ศึกษาเป็นกรุงเทพมหานครและปริมณฑล (จังหวัดสมุทรปราการ) จำนวน 1,135 ครอบครัว และอีก 4 ภาค ได้แก่ ภาคเหนือ (จังหวัดเชียงใหม่) จำนวน 1,307 ครอบครัว ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (จังหวัดขอนแก่นและจังหวัดอุบลราชธานี) จำนวน 2,619 ครอบครัว ภาคกลาง (จังหวัดนครสวรรค์) จำนวน 1,623 ครอบครัว และภาคใต้ (จังหวัดนครศรีธรรมราช) จำนวน 1,000 ครอบครัว รวมพื้นที่ดำเนินการจัดเก็บข้อมูล 4 ภาค 8 จังหวัด ประกอบด้วย 14 อำเภอ และ 4 เขต 48 ตำบล และ 8 แขวง 210 หมู่บ้าน

2. **เครื่องมือวิจัย** การเก็บรวบรวมข้อมูลครั้งนี้ใช้แบบสัมภาษณ์ (Interview Questionnaire) ที่สร้างขึ้น โดยคณะผู้วิจัย และพัฒนาปรับแก้ไขจนมีคุณภาพ ซึ่งประกอบด้วย (1) แบบบันทึกข้อมูลครอบครัว เป็นข้อความปลายปิดและปลายเปิด แบ่งเป็น 2 ตอน จำนวน 10 ข้อ (2) แบบสัมภาษณ์ความมั่นคงและหลักประกันความมั่นคงของครอบครัว เป็นข้อความปลายปิดและปลายเปิด แบ่งเป็น 10 ตอน จำนวน 56 ข้อ (3) แบบบันทึกภาพถ่ายครอบครัวตัวอย่าง (4) บัตรตัวเลือกหรือบัตรให้คะแนน และและ (5) คู่มือ

การปฏิบัติงานเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม แบบบันทึกภาพถ่ายครอบครัว 4) บัตรให้คะแนน คู่มือการปฏิบัติงานเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการสัมภาษณ์ตัวแทนของครอบครัวตัวอย่าง ที่มีสถานภาพเป็นหัวหน้าครอบครัวหรือคู่สมรส หรือสมาชิกครอบครัวผู้มีรายได้หลักในครอบครัว โดยพนักงานสัมภาษณ์ที่ได้รับการฝึกอบรมเป็นอย่างดี พร้อมกับคู่มือการปฏิบัติงาน ซึ่งมีการซักซ้อมความเข้าใจในการเก็บรวบรวมข้อมูลและย้ำเตือนแนวปฏิบัติในการสัมภาษณ์ครอบครัว ประมาณ ½ วัน ก่อนลงมือจัดเก็บข้อมูลภาคสนามในทุกพื้นที่ศึกษา อีกทั้งมีการสุ่มตรวจสอบความถูกต้องของพนักงานสัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลครอบครัวในทุกพื้นที่ โดยที่พนักงานสัมภาษณ์จะต้องตรวจสอบแบบสัมภาษณ์เสร็จวันต่อวัน หรือก่อนย้ายสถานที่สัมภาษณ์ทุกครั้ง

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงปริมาณ เป็นค่าสถิติร้อยละ เพื่อบรรยายสถานการณ์ความมั่นคงของครอบครัวไทย ในประเด็นต่างๆ ตามองค์ประกอบความมั่นคงของครอบครัว 8 ด้าน ได้แก่ ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านชีวิตการทำงาน ด้านรายได้ ด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม ด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร และด้านการมีส่วนร่วม รวมทั้งใช้การวิเคราะห์ข้อมูลในเชิงคุณภาพ เพื่อทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ในส่วนของข้อมูลที่เป็นข้อความหรือสาระเนื้อหาที่เกี่ยวข้องจากการศึกษาเอกสารและการสัมภาษณ์ข้อคำถามปลายเปิด ต่อประเด็นความมั่นคงของครอบครัวและประเด็นอื่นที่น่าสนใจ

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาค้นคว้าข้อมูลเอกสาร จากการวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความมั่นคงของครอบครัว พบว่า...

1.1 ความหมายของคำว่า “ความมั่นคงของครอบครัว” การให้นิยามหรือความหมายเกี่ยวกับความมั่นคงของครอบครัว ยังไม่ชัดเจนและมีความเป็นนามธรรมค่อนข้างมาก ขึ้นอยู่กับการรับรู้ของผู้ศึกษาและขอบเขตการศึกษาที่กำหนดขึ้น การศึกษาค้นคว้าเรื่องนี้เท่าที่ปรากฏทั้งในประเทศและต่างประเทศ จะมุ่งเน้นการทำความเข้าใจกับมิติเชิงพฤติกรรมที่เชื่อมโยงไปสู่ประเด็นของสัมพันธภาพในครอบครัว ในลักษณะของ “การคงอยู่ของการดำเนินชีวิตครอบครัวร่วมกัน” ระหว่างคู่สมรส (Marital Stability) หรือระหว่างสมาชิกครอบครัว (Family Stability) สำหรับการวิจัยนี้ คณะผู้วิจัยมุ่งประเด็นที่กว้างขวางขึ้นในลักษณะมิติเชิงปัจจัย จึงได้ประมวลแนวคิดเกี่ยวกับความมั่นคงของมนุษย์ (Human Security) เชื่อมโยงกับความมั่นคงทางสังคม (Social Security) และกำหนดนิยามความมั่นคงของครอบครัว (Family Security) ในลักษณะที่เชื่อมโยงกับหลักประกันความมั่นคงของครอบครัว (Family Security Principles) ว่า หมายถึง การที่สมาชิกครอบครัวสามารถดำรงชีวิตและดำเนินชีวิตได้อย่างสมดุลและพึ่งตนเองได้ บนพื้นฐานของการได้รับปัจจัยขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิตมนุษย์ และการทำหน้าที่ของครอบครัวต่อสมาชิกครอบครัวและต่อสังคม

1.2 องค์ประกอบของความมั่นคงของครอบครัว ครอบคลุมองค์ประกอบย่อย 8 ด้าน แบ่งเป็น 3 มิติ ได้แก่ (1) มิติด้านปัจจัยเกื้อหนุนความเข้มแข็งของครอบครัว ประกอบด้วย ด้านชีวิตครอบครัว และด้านชีวิตการทำงาน (2) มิติด้านปัจจัยส่งเสริมคุณภาพชีวิตครอบครัว ประกอบด้วย ด้านสุขภาพ ด้านการศึกษา ด้านรายได้ และด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม และ (3) มิติด้านปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาครอบครัว ประกอบด้วย ด้านการคมนาคมและการสื่อสาร และด้านชุมชนและการมีส่วนร่วม

2. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลภาคสนามของครอบครัวตัวอย่าง จากการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งสิ้น 7,684 ครอบครัว พบว่า...

2.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้ข้อมูลหลัก ส่วนใหญ่เป็นหญิงมากกว่าชาย (หญิง ร้อยละ 69.3 ชาย ร้อยละ 30.7) กระจายตัวอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 72.8) รองลงมากระจายตัวอยู่ในภาคเหนือ กรุงเทพฯและปริมณฑล ภาคกลาง และภาคใต้ ตามลำดับ (ร้อยละ 69.2 68.2 67.0 และ 65.0 ตามลำดับ) ส่วนใหญ่อยู่กับคู่ครอง (ร้อยละ 71.9) มีอายุเฉลี่ย 48.9 ปี ส่วนใหญ่ (ร้อยละ

ละ 14.3) มีอายุ 65 ปีขึ้นไป รองลงมามีอายุระหว่าง 50-54 ปี (ร้อยละ 14.0) อายุระหว่าง 45-49 ปี (ร้อยละ 13.7) อายุระหว่าง 55-59 ปี (ร้อยละ 11.4) ส่วนใหญ่ จบการศึกษาในระดับประถมศึกษา (ร้อยละ 60.4) รองลงมาจบมัธยมศึกษาตอนต้น (ร้อยละ 11.3) มัธยมศึกษาตอนปลาย (ร้อยละ 10.0) ที่เหลือจบระดับปริญญาตรี อาชีวศึกษา ไม่ได้เรียน และปริญญาโทและ สูงกว่า

2.2 *ข้อมูลทั่วไปของครอบครัวกลุ่มตัวอย่าง* ส่วนใหญ่มีจำนวนสมาชิกที่มีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้าน 4 คน (ร้อยละ 25.2) จำนวนสมาชิกที่อยู่ประจำ มีจำนวน 3 คน รองลงมา มีจำนวน 4 คน (ร้อยละ 25.9) จำนวนสมาชิกในครอบครัวที่อยู่ประจำทั้งหมดเฉลี่ย 4.03 คน ลักษณะครอบครัวส่วนใหญ่เป็นครอบครัวเดี่ยว ที่มีพ่อแม่และลูกอยู่ด้วยกัน (ร้อยละ 44.1) รองลงมา มีลักษณะเป็นครอบครัวชาย ที่มีปู่ ย่า ตา ยาย ลูก ป้า น้า อา และพ่อแม่ลูกอยู่ร่วมกัน (ร้อยละ 30.2) ครอบครัวที่มีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยว เดี่ยว ที่มีพ่อหรือแม่เพียงคนเดียวอยู่กับลูก (ร้อยละ 10.5) ส่วนที่เหลือมีลักษณะอื่น ๆ เช่น อยู่กันในหมู่ญาติ คู่สมรสยังไม่ีลูก มีสัดส่วนค่อนข้างน้อย มีอาชีพหลักในการทำเกษตรกรรม (ร้อยละ 29.0) รองลงมา มีอาชีพรับจ้าง/ลูกจ้าง (ร้อยละ 25.2) กำขาย/ธุรกิจส่วนตัว (ร้อยละ 21.7) ที่เหลือทำอาชีพอื่น ๆ เช่น รับราชการ พนักงานบริษัท ว่างาน มีสัดส่วนค่อนข้างน้อย สมาชิกครอบครัวเกือบทั้งหมดนับถือศาสนาพุทธ (ร้อยละ 98.6) ลักษณะที่อยู่อาศัยของครอบครัวส่วนใหญ่เป็นบ้านเดี่ยว ร้อยละ 78.4 รองลงมาเป็นห้องแถวหรือตึกแถว ร้อยละ 11.9 และที่อยู่อาศัยในลักษณะบ้านในชุมชนแออัด ร้อยละ 5.9

2.3 *สถานการณ์ความมั่นคงของครอบครัวไทย* ในภาพรวมของประเทศ พบว่า...

ภาพรวมของความมั่นคงของครอบครัว ครอบครัวส่วนใหญ่มีความเห็นเกี่ยวกับคำว่าความมั่นคงของครอบครัว โดยคิดถึงเรื่องของรายได้เป็นหลัก (ร้อยละ 36.7) รองลงมา เป็นเรื่องของครอบครัวและชุมชน ชีวิตการงาน/อาชีพ และ สุขภาพอนามัย (ร้อยละ 20.1 16.4 และ 13.6 ตามลำดับ) ส่วนที่เหลือจะเป็นเรื่องที่อยู่อาศัย การศึกษา บังคับ 4 คมนาคมและการสื่อสาร

ความมั่นคงของครอบครัวด้านสุขภาพ ครอบครัวที่สมาชิกมีพฤติกรรมเสี่ยงในด้านดื่มสุราหรือของมีเมาหรือสูบบุหรี่เป็นประจำ มีประมาณร้อยละ 40 ของครอบครัวทั้งหมด ที่มีสมาชิกอย่างน้อย 1 คน มีพฤติกรรมเช่นนี้ สมาชิกมีภาวะเครียด/ความกดดันต่อเนื่องมีไม่มากนัก ครอบครัวส่วนใหญ่ไปรับบริการจากโรงพยาบาลของรัฐมากที่สุดและได้ใช้ประโยชน์จากบัตรทองมากที่สุดเช่นกัน

ความมั่นคงของครอบครัวด้านการศึกษา ครอบครัวที่สมาชิกไม่ได้เรียนหนังสือ มีเพียงร้อยละ 14 เนื่องจากอายุยังไม่ถึงเกณฑ์หรือมีปัญหาในการเรียนอย่างใดอย่างหนึ่ง ครอบครัวส่วนใหญ่ต้องการให้สมาชิกเรียนต่อในระดับการศึกษาที่สูงขึ้นหรือเพิ่มวุฒิการศึกษา และสามารถแสวงหาความรู้ที่ต้องการด้วยตนเองได้ ครอบครัวได้ใช้ประโยชน์และยังคงมีความต้องการใช้หลักประกันด้านการศึกษาในอนาคตจากการศึกษาขั้นพื้นฐาน 15 ปี มากที่สุด

ความมั่นคงของครอบครัวด้านชีวิตการงานและอาชีพ กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดมีสมาชิกครอบครัวทำงานแล้ว และมีความพึงพอใจในงานที่ทำ อีกทั้งไม่มีความเสี่ยงต่อการตกงาน ความปลอดภัย และต่อเสียดสุขภาพอนามัย และในกรณีที่หัวหน้าครอบครัวต้องการเปลี่ยนงานใหม่ ครอบครัวประมาณครึ่งหนึ่ง มีความเห็นว่า สามารถหางานใหม่ได้ และ พบว่า 2 ใน 3 ของครอบครัวไม่ต้องการให้บุตรหลานประกอบอาชีพเช่นเดียวกับตน ส่วนการใช้ประโยชน์จากหลักประกันด้านชีวิตการงาน ครอบครัวส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์จากโครงการสินเชื่อธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์มากที่สุด ส่วนความต้องการหลักประกันด้านนี้ในอนาคต เป็นโครงการพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านและชุมชน

ความมั่นคงของครอบครัวด้านรายได้ กลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมด มีรายได้รวมของครอบครัวสูงกว่าเส้นความยากจน (1500 บาทต่อเดือน) ร้อยละ 95 มีรายได้พอเลี้ยงครอบครัว มีเงินออม มีหนี้สินอยู่บ้าง และสามารถชดใช้หนี้ได้หมด ครอบครัวส่วนใหญ่สมาชิกไม่มีการทำบัญชีรับ-จ่าย สำหรับการได้ใช้ประโยชน์จากหลักประกันด้านรายได้ใน 8 หลักประกัน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์และมีความต้องการในอนาคตจากหลักประกันด้านกองทุนฌาปนกิจสงเคราะห์

ความมั่นคงของครอบครัวด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม สภาพบ้านและความปลอดภัยของที่อยู่อาศัย ในภาพรวมของประเทศ ครอบครัวส่วนใหญ่มีบ้านที่อยู่ในสภาพแข็งแรงมั่นคง วัสดุที่ใช้สร้างบ้านมีความแข็งแรงประมาณ ร้อยละ 90 และสภาพแวดล้อมในชุมชนและหมู่บ้านที่ครอบครัวตั้งอยู่มีความปลอดภัยจากมลพิษ เช่น เสียง กลิ่น ฝุ่น คิววัน ตลอดจนความปลอดภัยจากการประทุษร้าย เช่น การทำร้ายร่างกาย ซิงทรัพย์ เป็นต้น มีประมาณร้อยละ 80 และส่วนใหญ่เป็นเจ้าของบ้าน และถือครองกรรมสิทธิ์ที่ดิน ส่วนครอบครัวส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์และมีความต้องการในอนาคตจากหลักประกันด้านสินเชื่อบ้านที่อยู่อาศัยมากที่สุด

ความมั่นคงของครอบครัวด้านชีวิตครอบครัวและชุมชน ครอบครัวส่วนใหญ่ไม่มีผู้สูงอายุในครอบครัว กรณีครอบครัวที่มีผู้สูงอายุ ส่วนใหญ่ผู้สูงอายุดูแลตนเองได้ กรณีที่มีผู้สูงอายุดูแลตนเองไม่ได้ สมาชิกในครอบครัวเป็นผู้ดูแลหลัก ด้านความสัมพันธ์ภายในครอบครัว กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความรักใคร่ ผูกพัน ออบอุน ใกล้ชิด มากที่สุด มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบให้สมาชิกในครอบครัว มีการทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในครอบครัว ส่วนเรื่องความขัดแย้งในครอบครัวจะเป็นปัญหาเรื่องการเงินและการงานอาชีพ สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างครอบครัวกับชุมชนละแวกบ้าน มีการพึ่งพาอาศัยเพื่อนบ้านได้ คนในชุมชนเป็นมิตรและรู้จักกัน และเกื้อกูลกันได้ สำหรับการใช้จ่ายประโยชน์และความต้องการในอนาคตจากหลักประกันด้านครอบครัวและชุมชนมาจากกฎหมายครอบครัวมากที่สุด

ความมั่นคงของครอบครัวด้านการคมนาคมและการสื่อสารของครอบครัว ครอบครัวมากกว่าร้อยละ 40 มีการพูดคุยปรึกษาหารือปัญหาในครอบครัว และมีการพูดคุยให้กำลังใจกันในครอบครัวกรณีที่สมาชิกในครอบครัวมีเรื่องทุกข์ใจ สำหรับการพูดคุยขอขมเมื่อสมาชิกของครอบครัวทำบางสิ่งให้กัน และการพูดคุยขอโทษ เมื่อทำความผิดนั้นมีเป็นบางครั้ง การได้รับข้อมูลความรู้หรือข่าวสารของสมาชิกครอบครัว เกือบร้อยละ 100 ได้รับข้อมูลความรู้หรือข่าวสารทางโทรทัศน์มากที่สุด การใช้ยานพาหนะต่างๆ ในการเดินทางในชีวิตประจำวันของครอบครัว สมาชิกในครอบครัวส่วนใหญ่เดินทางโดยรถจักรยานยนต์เป็นอันดับแรก สำหรับการใช้จ่ายประโยชน์จากหลักประกันด้านชีวิตการคมนาคมและการสื่อสาร พบว่า กลุ่มตัวอย่างครอบครัว ได้ใช้หลักประกันด้านคมนาคมและการสื่อสารทุกชนิด โดยเรียงจากมากไปสู่น้อย คือ ไฟฟ้าฟรี น้ำประปาฟรี รถเมล์ฟรี รถไฟฟ้าฟรี และอินเทอร์เน็ตฟรี

ความมั่นคงของครอบครัวด้านการมีส่วนร่วม การช่วยเหลือและเกื้อกูลกันในเรื่องต่างๆ ของสมาชิกของครอบครัว พบว่า ครอบครัวของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีการให้เงินทอง/สิ่งของ เป็นกำลังใจให้กันและกัน ช่วยเหลือในเรื่องอาชีพการงาน ช่วยเหลือภารกิจในบ้าน/ภายในครอบครัว การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ในครอบครัว มีประมาณร้อยละ 90 และมีส่วนร่วมในการตัดสินใจเรื่องการใช้จ่ายในครอบครัว เป็นอันดับแรก สมาชิกครอบครัวเป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร/กลุ่มอาชีพ/กลุ่มแม่บ้าน/กลุ่มสตรี ในจำนวนที่เท่ากันกับการเป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์/กลุ่มออมทรัพย์ ประมาณร้อยละ 28 และสมาชิกครอบครัวส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมในชุมชนทุกกิจกรรม มีประมาณร้อยละ 90 สำหรับการใช้จ่ายประโยชน์และความต้องการจากหลักประกันด้านการมีส่วนร่วม สมาชิกส่วนใหญ่ใช้จ่ายประโยชน์จากเวทีประชาคมหมู่บ้าน มากที่สุด

2.4 นโยบายนโยบาย กลไก และรูปแบบการเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงของครอบครัว จากการประมวลวิเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่า...

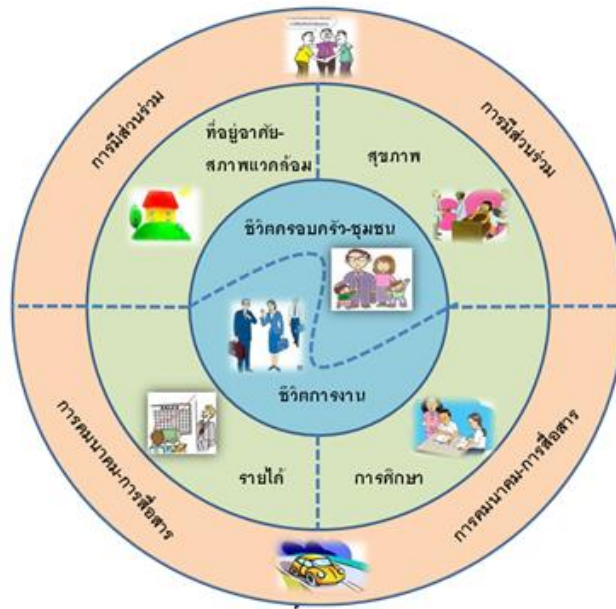
นโยบาย มาตรการ กลไกและรูปแบบการเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงของครอบครัว ทั้งในและต่างประเทศ มีลักษณะคล้ายคลึงกันตรงที่ ไม่มีการคุ้มครองสิทธิของครอบครัวโดยตรง แต่มีอยู่ในรูปของการคุ้มครองทางสังคมและบริการทางสังคม แต่ความพยายามเข้าถึงครอบครัวในการแทรกแซงการให้บริการช่วยเหลือครอบครัวในต่างประเทศมีรูปธรรมที่ชัดเจนมากกว่า

นโยบาย มาตรการ กลไกและรูปแบบการเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงของครอบครัวของประเทศไทย จาก การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับนโยบายและยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัว พ.ศ. 2547-2556 พบว่า การกำหนด ยุทธศาสตร์การพัฒนาสถาบันครอบครัวอย่างเป็นองค์รวมครอบคลุมทุกมิติ ที่เกี่ยวข้องกับการเสริมสร้างความมั่นคงของ ครอบครัวและมีความทันสมัยต่อการขับเคลื่อนประเด็นความมั่นคงของครอบครัวในอนาคต แม้ว่าจะมิได้ระบุเรื่องนี้ไว้เป็น เป้าหมายที่ชัดเจนก็ตาม โดยเฉพาะยุทธศาสตร์หลักในการสร้างหลักประกันคุ้มครองทางสังคมของครอบครัว ถือเป็นยุทธศาสตร์ ที่เป็นคุณูญแจสำคัญ อันนำไปสู่การเปิดพื้นที่การทำงานกับครอบครัวหลากหลายลักษณะที่เกิดขึ้นใหม่ตามกระแสการเปลี่ยนแปลง ทางสังคมในขณะนี้

นโยบาย มาตรการ กลไก และรูปแบบการเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงของครอบครัวของต่างประเทศ จาก การทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับนโยบายและยุทธศาสตร์ของหลายประเทศ ได้แก่ พบว่า มีการกำหนดนโยบายและกลไกการ คุ้มครองสิทธิของครอบครัวในรูปของการคุ้มครองทางสังคมและบริการทางสังคมอย่างมีระบบในเชิงกระบวนการสหวิชาชีพที่ ชัดเจน อีกทั้งมีมาตรการทางกฎหมายรองรับกระบวนการทำงานที่ชัดเจนเป็นรูปธรรม ตลอดจนมีความพยายามเข้าถึงครอบครัว เจริญรุ่งและเจริญรับในการแทรกแซงการให้บริการช่วยเหลือกลุ่มเป้าหมายครอบครัวที่มีความเฉพาะเจาะจงชัดเจนมากกว่า

2.5 รูปแบบการเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงของครอบครัว ที่ส่งเสริมการสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีและความ เข้มแข็งของครอบครัว ให้สอดคล้องกับแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

รูปแบบการเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงของครอบครัวบริบทสังคมไทย ควรมุ่งเน้นการให้ความสำคัญกับ การเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงในด้านชีวิตครอบครัวและชีวิตการงานเป็นศูนย์กลางแทนกระบวนการพัฒนา เพื่อ ส่งเสริมปัจจัยเกื้อหนุนความเข้มแข็งภายในตัวครอบครัวเอง ทั้งในการเพิ่มทักษะการทำหน้าที่ของครอบครัวต่อสมาชิกครอบครัว และการประกอบภาระงานอาชีพในสังคมได้ตรงกับความต้องการของครอบครัวอย่างสมดุล การเสริมพลังชีวิตครอบครัว จำเป็นต้องมีการสร้างสัมพันธภาพที่ดี มีการสื่อสารทางบวก มีทักษะการจัดการทรัพยากรต่างๆ รวมถึงทักษะการปรับตัวเผชิญ การเปลี่ยนแปลงในชีวิตได้ทันกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ตลอดจนการมีหลักคิคุณธรรมในการดำรงชีวิตและการใช้ชีวิตครอบครัว อีกส่วนที่สำคัญไม่ยิ่งหย่อนกว่ากันคือ การประกอบอาชีพสุจริตด้วยความรับผิดชอบขยันหมั่นเพียรและรู้จักพัฒนาความสามารถ ในการทำงานอยู่เสมอ นอกจากนี้ จำเป็นต้องมีองค์ประกอบพื้นฐานของการได้รับสิทธิขั้นพื้นฐานในการดำรงความเป็นมนุษย์ และครอบครัว ได้แก่ หลักประกันความมั่นคงในด้านที่อยู่อาศัยและสภาพแวดล้อม สุขภาพ การศึกษา อาชีพและรายได้ โดยการ สนับสนุนความมั่นคงในด้านการมีส่วนร่วม การคมนาคมและการสื่อสาร ดังนั้นในการทำงานกับครอบครัวจึงมีความจำเป็นต้อง มีนักพัฒนาครอบครัว เป็นผู้ประสานเชื่อมโยงความต้องการของครอบครัวกับแหล่งทุนและทรัพยากรต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อ การเสริมสร้างความมั่นคงในครอบครัวได้อย่างเป็นรูปธรรม

ภาพที่ 1- ข้อเสนอรูปแบบการเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงของครอบครัวในบริบทสังคมไทยฯ

ข้อเสนอเชิงนโยบาย

นโยบายและรูปแบบการเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงของครอบครัวในอนาคต ควรมีการพิจารณาทบทวนมาตรการทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสมาชิกครอบครัว มาใช้ในการส่งเสริมให้มีกลไกเชื่อมต่อความต้องการของครอบครัวในการเข้าถึงหลักประกันขั้นพื้นฐานตามสิทธิของครอบครัวกับแหล่งบริการในด้านต่างๆ เพื่อให้ครอบครัวมีปัจจัยเกื้อหนุนขั้นพื้นฐานเป็นต้นทุนในการพัฒนาต่อยอดคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

ครอบครัวไทยควรได้รับการดูแล ปกป้องและได้รับการฟื้นฟูเยียวยาแก้ไข จากทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ภาคเอกชนที่เกี่ยวข้อง ในอันที่จะต้องร่วมกันเสริมสร้างครอบครัวให้มีความเข้มแข็ง เพราะรัฐบาลเพียงลำพัง ไม่อาจสร้างและพัฒนาสถาบันครอบครัวไปสู่ความเข้มแข็งได้อย่างสมบูรณ์ การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนจึงมีความสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนเองที่ต้องหันกลับมามองและให้ความสำคัญกับครอบครัวอย่างจริงจัง โดยเรื่องที่ควรให้ความสำคัญในลำดับต้นๆ ได้แก่ การเตรียมความพร้อมก่อนการสมรส การเรียนรู้หลักการครองชีวิตคู่ จิตวิทยาเด็กและครอบครัว ครอบครัวศึกษาและทักษะการเรียนรู้เพื่อการปรับตัว การเรียนรู้เกี่ยวกับทักษะการเลี้ยงดูลูก การให้ความสำคัญในการพัฒนาการแต่ละช่วงวัย การสร้างความสัมพันธ์อันดีในครอบครัว . การปลูกฝังหลักคิดที่ดีในการดำเนินชีวิตแก่ลูก (ได้แก่ หลักคำสอนทางศาสนา และปรัชญาหรือทฤษฎีเศรษฐกิจพอเพียง) . การส่งเสริมสื่อดี และป้องกันสื่อที่เป็นภัยและไม่เหมาะสม และ การสร้างพื้นที่สำหรับครอบครัว เพื่อเป็นสถานพักผ่อนหย่อนใจ ออกกำลังกาย และทำกิจกรรมร่วมกัน

ด้านครอบครัว

1. สมาชิกครอบครัวควรทำหน้าที่ตามบทบาทความรับผิดชอบของสถานภาพในครอบครัว โดยเฉพาะเมื่อ
2. สมาชิกครอบครัวควรเห็นคุณค่าของการอยู่ร่วมกัน เช่น การดูแลเอาใจใส่ซึ่งกันและกัน การใช้เวลาทำกิจกรรม

ร่วมกัน

3. สมาชิกครอบครัวควรพูดคุยปรึกษากัน ให้กำลังใจซึ่งกันและกัน ไม่กล่าวโทษกัน ให้เด็กมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น หรือการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ในครอบครัว

4. สมาชิกครอบครัวควรมีส่วนนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการดำเนินชีวิต

ด้านชุมชน

1. ควรมีการพัฒนาแกนนำครอบครัวในชุมชนเป็นที่เล็งใจให้คำปรึกษา แนะนำ ช่วยเหลือ คลี่คลายปัญหาครอบครัว

2. ควรมีการรวมกลุ่มกันของเครือข่ายคนทำงานที่เกี่ยวข้องกับงานเด็ก เยาวชน ครอบครัวเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และเฝ้าระวังปัจจัยเสี่ยงหรือสถานการณ์หรือปัญหาครอบครัวในชุมชน

3. ควรมีนักพัฒนาครอบครัวทำงานกับครอบครัวในพื้นที่ชุมชน

ด้านสังคม

1. รัฐควรสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนร่วมกันพิจารณารูปแบบและแนวทางการเสริมสร้างหลักประกันความมั่นคงของครอบครัวในหน่วยงานที่หลายหน่วยงานเกี่ยวข้อง ตามมิติต่างๆ ขององค์ประกอบความมั่นคงของครอบครัว

2. รัฐควรจัดให้มีบริการทางสังคมสำหรับครอบครัว โดยเฉพาะ ในหน่วยงานที่สามารถให้การปรึกษาปัญหาต่าง ๆ สำหรับครอบครัวที่ต้องการคำแนะนำในการช่วยตัดสินใจแก้ปัญหาในลักษณะต่างๆ

3. รัฐควรจัดสวัสดิการให้ความช่วยเหลือครอบครัวที่ประสบปัญหา มีการจัดห้องเรียนพ่อแม่ให้ความรู้แก่ครอบครัว มีการเยี่ยมบ้าน ใต้ถามทุกข์สุขของครอบครัว

4. รัฐควรสนับสนุนให้ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นเครือข่ายให้บริการและช่วยเหลือครอบครัวในลักษณะต่างๆ

5. รัฐควรสนับสนุนการรวมกลุ่มเครือข่ายครอบครัว โดยได้มีการจัดกิจกรรมให้ความรู้ในเรื่องการใช้ชีวิตคู่ และการอบรมเลี้ยงดูบุตรตามวัย

6. รัฐควรจัดบริการและสวัสดิการขั้นพื้นฐานสำหรับครอบครัวที่มีรายได้น้อย เช่น ตรวจสอบสุขภาพฟรี ทุนการศึกษา ทุนประกอบอาชีพ โดยอาจจัดทำเป็นกองทุนช่วยเหลือครอบครัวในภาวะยากลำบาก

สรุปได้ว่า การที่จะทำให้ชีวิตครอบครัวมีความมั่นคงนั้น ต้องมีองค์ประกอบที่จะช่วยสนับสนุนให้เกิดความสมดุล จากด้านอื่น ๆ ด้วย ได้แก่ การที่สมาชิกในครอบครัวมีสุขภาพที่ดี มีการศึกษาที่สามารถนำไปประกอบอาชีพที่มั่นคงได้ รวมทั้งมีรายได้เพียงพอเพียงที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างไม่ขัดสนและอยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีชุมชนที่พึ่งพาอาศัยกันได้ ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมซึ่งกันและกัน ก็จะทำให้ครอบครัวมีความสุขอันนำไปสู่คุณภาพชีวิตที่ดีได้เช่นกัน

เอกสารอ้างอิง

- ภัสสร ลิมานนท์. (2539). สรุปผลวิจัยเบื้องต้น โครงการศึกษาครอบครัวไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2552). การสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมครัวเรือน. กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย. (2553). ความมั่นคงของมนุษย์ในปัจจุบันและอนาคต. กรุงเทพฯ : สำนักงานโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติประจำประเทศไทย.

คณะผู้วิจัย

1. รองศาสตราจารย์ ดร.จิตตินันท์ เฉชะกุลป์ (Chittinun Tejagupta) สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ ม.สุโขทัยธรรมาธิราช
2. รองศาสตราจารย์ ดร. กุศล สุนทรธาดา (Kusol Soonthornhdada) สถาบันวิจัยประชากรและสังคม ม.มหิดล
3. รองศาสตราจารย์ ดร.วรรณภา โพธิ์น้อย (Wanapa Ponooy) สาขาวิชามนุษยนิเวศศาสตร์ ม.สุโขทัยธรรมาธิราช
4. .อ.ดร.ทิพภรณ์ โพธิ์ถวิล (Thipaporn Pothawin) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์และสวัสดิการสังคม ม.หัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
5. อ.ดร. มาลี จิรวัตตานนท์ (Malee Jirawattananon) คณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ ม.ธรรมศาสตร์